

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

О. В. Коновалова

ОХОРОНА ПРАЦІ
В ГАЛУЗІ
ПРАКТИКУМ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

«Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2015

УДК 351.45(076)
ББК У246.95я7
К 64

Рецензенти:

Людмила Андріївна Сидорчук, доктор педагогічних наук, професор кафедри загально технічних дисциплін Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова;

Наталія Миколаївна Кізілова, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної і прикладної механіки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Коновалова О. В. Охорона праці в галузі. Практикум [текст] : навч. посіб. /
К 64 О. В. Коновалова – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 98 с.

ISBN 978-617-673-355-3

Розглянуто завдання, основні принципи та види страхування від нещасного випадку, суб'єкти та об'єкти страхування, порядок розслідування нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві, види навчання з охорони праці, основні методи аналізу виробничого травматизму. Наведено порядок розрахунку виробничого освітлення та порядок розрахунку показників з пожежної безпеки.

Для студентів усіх спеціальностей.

УДК 351.45(076)
ББК У246.95я7

ISBN 978-617-673-355-3

© Коновалова О. В., 2015.
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2015.

ЗМІСТ

Передмова	4
<i>Практичне заняття 1.</i> Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності	7
<i>Практичне заняття 2.</i> Розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві	18
<i>Практичне заняття 3.</i> Вивчення правил навчання з питань охорони праці	26
<i>Практичне заняття 4.</i> Аналіз, прогнозування, профілактика травматизму та професійної захворюваності на виробництві	31
<i>Практичне заняття 5.</i> Паспортизація санітарно-технічного стану робочих місць	39
<i>Практичне заняття 6.</i> Штучне освітлення виробничих приміщень	45
<i>Практичне заняття 7.</i> Оцінка вибухової та вибухопожежної небезпеки приміщень.	55
Тестові завдання до модульної контрольної роботи.	66
Додаток 1	72
Додаток 2	77
Додаток 3	83
Додаток 4	86
Додаток 5	90
Додаток 6	92
Перелік основних законодавчих та нормативних актів з охорони праці, рекомендованих при вивченні курсу.	95

ПЕРЕДМОВА

У минулому столітті від нещасних випадків на виробництві людство втратило 300 млн. людей, а від усіх війн загинуло близько 100 млн. людей, тобто в результаті нещасних випадків на виробництві загинуло у тричі більше людей, ніж у результаті усіх війн за цей же період.

Безпека та здоров'я працівника – одне з основних прав людини. Державна політика в галузі охорони праці будь – якої країни світу будується на пріоритетності життя людини над результатами виробничої діяльності.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) смертність від нещасних випадків на сьогодні займає третє місце після серцево-судинних і онкологічних захворювань. Крім того, якщо від таких захворювань потерпають в основному люди похилого віку, то внаслідок нещасних випадків – переважно люди молодого та середнього віку.

Виробничий травматизм як наслідок аварій та нещасних випадків є актуальною проблемою у всіх країнах світу. В зв'язку з виробничою діяльністю щороку у світі помирає понад 2 млн. осіб. За даними Міжнародної організації праці щодня у світі близько 5000 осіб помирає внаслідок нещасних випадків і захворюваності на виробництві, що за рік становить від 2 до 2,3 мільйона випадків виробничо обумовленої смертності. З цього числа близько 350 тис. випадків складають нещасні випадки зі смертельним результатом і близько 1,7-2 мільйонів смертей, викликаних захворюваннями пов'язаними з роботою. Прямі або непрямі збитки, пов'язані з нещасними випадками на виробництві оцінюються в 2,8 трильйона доларів. Економічні втрати внаслідок професійних захворювань складають близько 4 % національного валового продукту.

В Україні щороку реєструється від 5 до 8 тис. професійних захворювань та до 10,5 тис. нещасних випадків на виробництві. Рівень виробничого травматизму залишається одним з найвищих в Європі, а травматизм зі смертельними наслідками за останні 2 роки навіть зріс. Якщо у світі лише кожен трьохсотий випадок виробничого травматизму є смертельним, то в Україні – кожен 20. В порівнянні з Великобританією в Україні рівень ризику загибелі та травматизму працівників на виробництві у розрахунку на 100 тис. працюючих вищий у 8,5, з Японією – у 3, з Німеччиною – у 2 рази.

Рівні виробничого травматизму і професійної захворюваності є основними показниками стану охорони праці в тій чи іншій сфері економічної діяльності, регіоні і в цілому в державі. Не дивлячись на щорічну оптимістичну динаміку зниження кількості нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, за даними Держгірпромнагляду, рівень травматизму на виробництві в Україні, згідно даних Держкомстату, залишається високим.

Зростання рівня професійної захворюваності зумовлено впливом на працівника шкідливих факторів виробничого середовища. Небезпечні умови праці на підприємствах обумовлені недоліками технологічних процесів, нехтуванням гігієнічних нормативів, невикористанням індивідуальних засобів захисту. На підприємствах вугільної промисловості, машинобудування, гірничодобувної промисловості, агропромисловості та на підприємствах недержавної форми власності (фермерських господарствах) кількість об'єктів, що не відповідають санітарним нормам, складає від 35,6% до 57,7%. У цілому по Україні тільки 29,1% об'єктів відповідають вимогам санітарних норм. Зростання рівнів професійної захворюваності також пояснюється недостатньою увагою до додержання вимог чинного законодавства та технологічної дисципліни, різким скороченням коштів на охорону праці, використанням шкідливих речовин та технологічного обладнання без належної сертифікації та гігієнічної експертизи, а також низьким рівнем виробничої та особистої гігієнічної культури.

Економічні втрати України від техногенних аварій складають 60 млн грн, а витрати на компенсацію втраченого життя та здоров'я потерпілим – 400 млн грн щорічно. Підготовка одного робітника в Україні обходиться приблизно в 172 тис грн, а спеціаліста – 248 тис. грн. Отже, країна несе значні економічні збитки, пов'язані з відшкодуванням втрати працездатності, інвалідності, лікуванням потерпілих внаслідок професійних захворювань. Проте, крім фінансових витрат набагато вагомішими є соціальні наслідки аварій та катастроф – втрата здоров'я, життя громадян і трудового потенціалу країни, збільшення кількості неповних сімей та дітей-сиріт. Також необхідно звернути увагу на соціально-психологічну напруженість населення, спровоковану аваріями та їх наслідками, а також на погіршення міжнародного іміджу держави загалом.

Вирішення проблем покращення стану охорони праці потребує комплексного підходу, який передбачає розробку та реалізацію низки заходів на рівні держави, роботодавця та працівника. Найдієвішим фактором при цьому виступає саме держава. Вона має сприяти розробці і впровадженню соціальних нормативів; визначенню економічного механізму управління у сфері охорони праці; підвищенню рівня науково-

технічного забезпечення; впровадженню в практику наукових досягнень; розробленню нових методів, систем, засобів діагностування та оцінки її стану. З урахуванням причин нещасних випадків необхідно насамперед на рівні підприємства удосконалити систему управління охороною праці та розробити ряд заходів щодо підвищення ефективності її навчання.

«Охорона праці в галузі» – нормативна дисципліна, яка вивчається у вищих навчальних закладах з метою формування у майбутніх фахівців знань щодо стану і проблем охорони праці відповідно до напрямку їх підготовки, досвіду, потрібного для безпечних і нешкідливих умов праці на підприємстві, зниження виробничого травматизму, професійних захворювань та аварій за рахунок проведення атестації, розробки рекомендацій та їх впровадженню, а також пропаганді охорони праці.